

TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC ỨNG PHÓ VỚI BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU CHO TRẺ MẦM NON Ở CHỦ ĐỀ BẢN THÂN

Nguyễn Thị Sương Lan*

ABSTRACT

Preschool children are very vulnerable by climate changes. The refore, preschool teachers required certain insights to be well organized educational activities to respond to climate change. Thereby, children form skills protect yourself, children have a positive sense of protect the living environment.

Keywords: Climate Change, preschool teachers, Preschool children

Received: 26/02/2022; **Accepted:** 4/3/2022; **Published:** 11/3/2022

1. Đặt vấn đề

Để thực hiện chương trình mục tiêu quốc gia thích ứng với biến đổi khí hậu (BĐKH), Bộ GD&ĐT có đề án “Đưa các nội dung ứng phó với BĐKH vào các chương trình GD&ĐT giai đoạn 2011 -2015” ban hành theo quyết định số 4619/QĐ-BGDĐT ngày 12/10/2010. Tiêu đề án “Đưa nội dung giáo dục ứng phó với BĐKH vào các cơ sở giáo dục mầm non (GDMN) giai đoạn 2011 – 2015” hướng tới mục tiêu chung: Nâng cao nhận thức, kỹ năng thực hành của cán bộ quản lý, giáo viên mầm non (GVMN) cũng như các bậc cha mẹ về BĐKH và ứng phó, giảm nhẹ tác hại của BĐKH trong các cơ sở GDMN; trên cơ sở đó giáo dục trẻ nhận biết, hình thành thái độ, hành vi, kỹ năng sống tích cực nhằm ứng phó với BĐKH.

Ở trường mầm non, các hoạt động giáo dục sẽ cung cấp cho trẻ những kiến thức sơ đẳng về sự biến đổi bất thường của khí hậu, giúp trẻ hiểu được nguyên nhân, hậu quả và biện pháp ứng phó với BĐKH. Đặc biệt thông qua chủ đề bản thân, trẻ sẽ nhận biết được các tác nhân gây nguy hiểm cho cơ thể, trẻ tự nhận diện được nguy cơ ảnh hưởng đến tính mạng từ môi trường. Từ đó, trẻ tránh được sự ảnh hưởng của BĐKH đến bản thân, có ý thức tích cực bảo vệ môi trường sống.

2. Tổ chức hoạt động giáo dục ứng phó với BĐKH cho trẻ Mầm non ở chủ đề bản thân

2.1. Khái niệm biến đổi khí hậu

BĐKH là thuật ngữ được dùng để chỉ sự thay đổi của khí hậu do tác động chủ yếu của con người làm thay đổi các thành phần của khí quyển trái đất. Sự thay đổi này kết hợp với các yếu tố biến động tự nhiên của tự nhiên dẫn tới các BĐKH qua các thời

kỳ. Nói một cách dễ hiểu, biến đổi khí hậu chính là sự thay đổi của hệ thống khí hậu từ sinh quyển, khí quyển, thủy quyển tới thạch quyển trong hiện tại và tương lai.

2.2. Tác động của BĐKH đối với trẻ mầm non

Vào thời điểm khi các nhà lãnh đạo thế giới bắt đầu dự Hội nghị lần thứ 26 các Bên tham gia Công ước khung của Liên hợp quốc về BĐKH (COP26), Đại diện đặc biệt của Tổng thư ký Liên hợp quốc về Trẻ em và Xung đột Vũ trang Virginia Gamba một lần nữa nhắc lại tình trạng dễ bị tổn thương đặc biệt của trẻ em khi bị ảnh hưởng bởi xung đột và tác động của khủng hoảng khí hậu. Trong tuyên bố được đưa ra, Đại diện của Tổng thư ký Liên hợp quốc đặc biệt nhấn mạnh nhiệm vụ của các nhà lãnh đạo thế giới là phải bảo vệ trẻ em và bảo vệ tương lai của chúng cũng như của các thế hệ tương lai. Bởi trẻ mầm non nằm trong nhóm dễ bị tổn thương bởi BĐKH vì sức đề kháng cũng như khả năng phòng vệ còn yếu.

2.3. Nguyên tắc thực hiện các nội dung giáo dục ứng phó với BĐKH

Nội dung giáo dục về BĐKH được tích hợp trong tất cả các lĩnh vực giáo dục. Từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp, phù hợp với đặc điểm lứa tuổi của trẻ, không gây quá tải. Việc thực hiện nội dung BĐKH được tổ chức thông qua hoạt động trải nghiệm, thực hành, từ những tình huống thực tế trong cuộc sống của trẻ. Nội dung giáo dục cần đảm bảo phù hợp, gần gũi với trẻ, gắn với điều kiện thực tế của nhà trường, địa phương.

2.4. Mục đích của việc tổ chức hoạt động giáo dục ứng phó với BĐKH cho trẻ mầm non

Đối với trẻ mầm non, việc tổ chức hoạt động giáo dục ứng phó với BĐKH giúp trẻ có kiến thức ban đầu về mối liên hệ giữa cơ thể và môi trường sống; nhận diện được môi trường bị ô nhiễm; biết được tác

* ThS. Trường CĐSP Nghệ An

hại, ảnh hưởng của ô nhiễm môi trường đến cuộc sống của con người; hình thành và phát triển ở trẻ kỹ năng, thói quen và hành động bảo vệ môi trường xung quanh; giúp trẻ có thái độ tích cực, thân thiện đối với môi trường. Đồng thời, bước đầu hình thành cho trẻ những năng lực cần thiết để tham gia các hoạt động thực tế, trải nghiệm nhằm tìm hiểu và giữ gìn, bảo vệ môi trường sống. Từ đó, trẻ biết yêu quý bản thân, hiểu được giá trị của thân thể, tính mạng của bản thân. Yêu quý người thân trong gia đình, bạn bè.

2.5. Nội dung giáo dục về BDKH ở chủ đề Bản thân

Giáo dục trẻ mối quan hệ giữa cơ thể với môi trường, cách bảo vệ bản thân, sức khỏe đối với những biểu hiện của BDKH. Nhận biết một số tác nhân gây nguy hiểm cho cơ thể khi thời tiết thay đổi: Nắng, nóng kéo dài làm cho người mệt mỏi, khát nước, mất nước, dễ bị say nắng, say nóng, ốm đau;... rét kéo dài làm trẻ dễ bị cảm lạnh, ho, viêm phổi;... lũ, lụt làm ô nhiễm môi trường, trẻ dễ bị tiêu chảy, đau mắt; bị đuối nước và một số bệnh khác... Khi thời tiết mưa bão, sạt lở đất, ngập úng... có nguy cơ ảnh hưởng đến tính mạng của con người. Trẻ nhận diện được nguy cơ ảnh hưởng đến tính mạng từ môi trường: Mưa to, gió lớn, bão, cháy, sạt lở đất, động đất, sóng thần.

Giáo dục trẻ một số kỹ năng tự bảo vệ bản thân: Nhớ và biết gọi các số điện thoại khẩn cấp như: Gọi 113 khi gặp nguy hiểm, gọi 114 khi có cháy, gọi 115 khi có người bị ốm hoặc bị thương. Khi trời nắng, nóng, trẻ cần uống đủ nước, không đi ra ngoài trời nắng to khi không cần thiết, nếu đi cần đội mũ, nón, đeo khẩu trang...; trời rét đậm trẻ phải mặc đủ ấm, quàng khăn, đội mũ, đi tất, ăn uống đủ chất dinh dưỡng để chống rét; trời mưa, bão trẻ phải ở trong nhà, tuyệt đối không được đi ra ngoài trời, không đứng dưới cây to, tránh xa các cột điện và dây điện... Nếu có lũ lụt hoặc triều cường, trẻ phải tuân theo sự hướng dẫn của người lớn di chuyển lên chỗ cao, tránh xa các vũng, hồ nước sâu, có dấu hiệu cảnh báo nguy hiểm. Nhận biết địa điểm an toàn, không an toàn nơi sinh sống và cách đi đến nơi an toàn nhanh nhất để phòng tránh tai nạn thương tích khi có thiên tai xảy ra (bão, lũ, lụt, sạt lở đất...).

2.6. Hình thức tổ chức giáo dục trẻ cách ứng phó và giảm nhẹ hậu quả của BDKH ở chủ đề Bản thân

* *Đón trẻ:* GV trò chuyện hoặc cho trẻ xem tranh ảnh, băng hình về thời tiết, khí hậu, ứng phó với BDKH.

Khi đón trẻ, GV trò chuyện về thời tiết ngày hôm

đó và trang phục của bé đang mặc.

GV hướng dẫn trẻ chăm sóc góc thiên nhiên của lớp trẻ học.

* *Hoạt động học:* GV có thể tổ chức các hoạt động học qua các nội dung như:

- Bé cần làm gì khi trời mưa, dông, sấm, sét...?

+ Khi thấy có hiện tượng gió mạnh kèm theo mưa, dông, sấm, sét, trẻ phải chạy ngay vào nhà, lớp học, không được chơi đùa ngoài trời...

+ Nếu ở trong nhà, trẻ phải tắt ti vi, máy tính, quạt điện... và tránh xa các thiết bị điện. Đồng thời, tránh những chỗ ẩm ướt như: buồng tắm, bể nước, vòi nước...

+ Nếu đang ở ngoài trời, trẻ hãy nhanh chóng tìm nơi an toàn để ẩn nấp. Tuyệt đối không nấp dưới những cây to, cột điện và những vật dụng bằng kim loại dễ dễ phòng sét đánh.

+ Trẻ biết gọi người lớn khi gặp nguy hiểm.

- Bé cần làm gì khi có bão, lốc xoáy...?

+ Nếu trẻ ở trong nhà thì cần tìm nơi trú ẩn an toàn, chú ý tìm vị trí sát mặt đất nhất.

+ Nếu trẻ ở ngoài trời, hãy chạy về nhà ngay, đóng cửa lại hoặc tìm bãi đất trống hay rãnh hoặc mương, hố (không có nước), nằm xuống thật sát mặt đất, che kín đầu để khỏi bị thương do đất, đá, cành cây... rơi xuống. Không núp dưới gốc cây, dưới những ngôi nhà không chắc chắn hoặc quá lớn vì đó là những nơi rất dễ bị sụp đổ.

+ Tuyệt đối không được trú ẩn trong ô tô, tránh bị lốc xoáy cuốn đi.

+ Không trú ẩn dưới cầu vượt khi xảy ra lốc xoáy vì ở đó tốc độ lốc xoáy tăng, lại là nơi gió "tập kết" các loại mảnh vụn, làm tăng nguy cơ bị thương khi trú ẩn ở đó.

+ Không chơi ngoài trời, không tắm mưa, không trú mưa dưới gốc cây to, cột điện, tránh xa các hố ga, đoạn dây điện bị đứt...

- Bé cần làm gì khi có lũ, sạt lở đất, triều cường...?

+ Khi xảy ra mưa lũ, để đảm bảo an toàn bé tuyệt đối không được tự ý đi chơi khi không có người lớn đi kèm.

+ Không chơi ở triền đồi, triền núi sau các đợt mưa lũ kéo dài vì rất dễ bị sạt lở đất.

+ Không được tự ý bơi, lội hoặc chơi đùa ở bờ sông, bờ suối, tránh đuối nước và sạt lở bờ sông, tránh xa dây điện, miệng cống, hố ga có cảnh báo nguy hiểm...

+ Kêu cứu khi gặp nguy hiểm.

- Bé cần làm gì khi có cháy?

+ Khi thấy có cháy, hãy hét lên thật to để báo cho

người lớn và mọi người xung quanh biết. Gọi số điện thoại khẩn cấp 114, thông báo rõ địa điểm nơi đang cháy để lực lượng cứu hỏa đến giúp đỡ.

+ Nếu cháy ở trong phòng, hãy dùng khăn (khăn ướt càng tốt) bịt mũi để hạn chế hít phải khói độc, bò bằng đầu gối dưới đám khói và thoát ra ngoài càng nhanh càng tốt.

+ Nếu quần áo của bản thân bị cháy, hãy nằm ngay xuống đất, che mặt và lăn qua lăn lại cho đến khi lửa tắt. Không được chạy vì lửa sẽ càng cháy nhanh hơn.

* *Hoạt động ở các góc*: GV hướng dẫn trẻ làm sách tranh về thời tiết, khí hậu, biểu hiện của BDKH, nguyên nhân, hậu quả, cách ứng phó và giảm nhẹ hậu quả của BDKH. Tô màu tranh trái đất; Làm đồ chơi bằng vật liệu tái sử dụng... Chơi trò chơi: Nghe dự báo thời tiết; Chọn trang phục, đồ ăn, thức uống có lợi cho sức khỏe, phù hợp thời tiết.

* *Hoạt động ngoài trời*: Cô cho trẻ quan sát, trò chuyện, thảo luận, vẽ tranh về sự thay đổi của thời tiết, biểu hiện của BDKH ...Chơi các trò chơi thực hành kỹ năng tự bảo vệ khi có hiện tượng bất thường do BDKH. Thu gom rác ở sân trường.

* *Hoạt động vệ sinh ăn trưa*: GV nhắc nhở trẻ rửa tay trước, sau khi ăn, sử dụng nước tiết kiệm.

* *Hoạt động chiếu*: GV tổ chức cho trẻ thực hành các tình huống, các trò chơi rèn luyện kỹ năng tự bảo vệ bản thân: kỹ năng xử lý tình huống khi có mưa, bão, cháy, lũ, lụt... Nghe kể chuyện, đọc thơ... có nội dung giáo dục liên quan đến BDKH.

* *Hoạt động lao động*: Trẻ chăm sóc cây ở góc Thiên nhiên, thu gom rác, làm vệ sinh lớp học, sắp xếp đồ dùng, đồ chơi...

2.7. *Gợi ý một số hoạt động giáo dục về cách ứng phó và giảm nhẹ hậu quả của BDKH thông qua chủ đề Bản thân*

* *Bé làm gì để bảo vệ trái đất thân yêu?*

Cô trò chuyện và cho trẻ thực hành: Trồng cây, tưới cây, chăm sóc cây, thu gom rác, tiết kiệm điện, nước; nhắc nhở mọi người trong gia đình thực hiện tiết kiệm điện nước.

Cô giáo cho trẻ làm sách, vẽ tranh, tô màu về "Ngày Trái đất", "Giờ Trái đất"....

GV hướng dẫn trẻ thực hành làm đồ chơi, túi đựng thức ăn bằng giấy, vật liệu tái sử dụng, các hoạt động thiết thực để bảo vệ trái đất thân yêu.

* *Bé làm gì để bảo vệ sức khỏe và đảm bảo an toàn khi có hiện tượng thời tiết bất thường?*

GV trao đổi, trò chuyện về những dấu hiệu bất thường của thời tiết, biểu hiện của BDKH ảnh hưởng

không tốt đến sức khỏe.

Hướng dẫn trẻ quan sát thực tế môi trường xung quanh nơi trẻ sống, con đường trẻ đi học để nhận biết và ghi nhớ một số địa điểm nguy hiểm, không an toàn khi có hiện tượng thời tiết bất thường xảy ra: Ví dụ: Cầu, đường gần sông, núi, cây to... Tránh xa những nơi nguy hiểm như: sườn đồi, dốc khi có mưa lũ gây sạt lở đất, không đứng dưới cây to, cột điện khi có mưa dông, sấm sét...

GV trò chuyện cùng trẻ: Khi trời nắng, nóng gay gắt, các con nên làm gì? (nên ở trong nhà, nơi có bóng râm, uống nhiều nước, ăn trái cây, mặc quần, áo mỏng... Nếu đi ra ngoài trời nắng, nóng cần phải đội mũ, che mặt, đeo kính, tránh nắng dưới bóng râm...). Khi trời mưa bão, các con nên làm gì? (chạy ngay về nhà, đóng cửa lại, hoặc tìm nơi trú ẩn gần nhất, tránh xa cột điện, dây điện, cây to...).

GV tổ chức cho trẻ kể chuyện, đọc thơ, vẽ, làm sách... có nội dung về giáo dục bảo vệ sức khỏe và an toàn khi có hiện tượng thời tiết bất thường.

Cho trẻ tham gia các trò chơi, thực hành các tình huống nhằm rèn luyện một số kỹ năng tự bảo vệ bản thân khi có các hiện tượng thiên tai xảy ra.

Trẻ nghe dự báo thời tiết, biết cách ăn mặc phù hợp với thời tiết (trẻ chơi các trò chơi: Bé lựa chọn đồ dùng và trang phục phù hợp), làm theo hướng dẫn của người lớn khi có tình huống khẩn cấp (Trò chơi: Bé làm gì khi xảy ra hỏa hoạn; Chiếc nón kì diệu; Ai hành động đúng? Ai nhanh nhất? Nhảy qua suối nhỏ...).

3. **Kết luận**

Tổ chức hoạt động giáo dục ứng phó với BDKH cho trẻ mầm non là một quá trình giáo dục đòi hỏi sự nỗ lực và nghiêm túc nghiên cứu về đề tài BDKH của GVMN để có được những hiểu biết nhất định. Giúp GV định hướng cho trẻ trong hoạt động, nhằm nâng cao kiến thức, kỹ năng, thái độ của trẻ về BDKH và ứng phó với BDKH. Khi tổ chức các hoạt động, GV cần xác định được nội dung phù hợp với từng độ tuổi và biết kết hợp nhuần nhuyễn giữa các biện pháp thì mới mang lại kết quả mong đợi.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2014). *Biến đổi khí hậu và giáo dục ứng phó biến đổi khí hậu trong trường mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội
2. Hoàng Thị Phương (2009). *Lý luận và phương pháp cho trẻ làm quen với MTXQ*, NXB ĐHS. P.
3. Hoàng Thị Oanh, Nguyễn Thị Xuân (2009). *Phương pháp cho trẻ khám phá khoa học về môi trường xung quanh*, NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội.